

FREDESBORG
KOMMUNE

Kortlægning af kulturmiljøer

2014

03: Gl. Humlebæk og Gl. Humlebæk Havn

FRIKOMMUNE
- FRISAT OFFENTLIG SEKTOR

Kolofon

Udgivet november 2014

Udgivet af

Fredensborg Kommune
Center for Plan og Miljø
Fredensborg Kommune
Egevangen 3B | 2980 Kokkedal

www.fredensborg.dk

Udarbejdet af

COWI A/S og NIRAS A/S

Kortlagte kulturmiljøer 2014

- 01 - Slotsbyen
- 02 - Asminderød
- 03 - Gl. Humlebæk og Gl. Humlebæk Havn
- 04 - Krogerup
- 05 - Gl. Strandvej/Kystvej
- 06 - Humlebæk Stationsområde
- 07 - Studiebyen i Humlebæk
- 08 - Sletten
- 09 - Nivaagaard og teglværkerne
- 10 - Bebyggelse ved Nivå Station og villakvarteret ved Vinkelvej
- 11 - Nivåvænge og Åtoften
- 12 - Brønsholmsdal og Egedal
- 13 - Jellerød Parkvej
- 14 - Et udsnit af Kokkedal
- 15 - Grønholt
- 16 - Langstrup
- 17 - Gunderød
- 18 - Karlebo inkl. ejerlav
- 19 - Kongevejen
- 20 - Parforcevejene

Indholdsfortegnelse:

Hvad er SAVE?	3
Hvad er kortlægning af kulturmiljøer?	3
Kort over afgrænsning af kulturmiljøet Gl. Humlebæk og Gl. Humlebæk Havn	4
Identifikation	5
Bærende værdier og sårbarhed	5
Natur/kulturgrundlag	6
Udviklingshistorie.....	7
Rumlige og arkitektoniske hovedtræk	8

Hvad er SAVE?

SAVE (Survey of Architectural Values in the Environment) er en metode til at kortlægge, registrere og vurdere bevaringsværdier i bymiljøer og bygninger. Den engelske titel illustrerer, at systemet blev udviklet som en almen byarkitektonisk undersøgelsesmetode, der også kunne finde anvendelse uden for landets grænser. Udviklingen af SAVE-systemet blev igangsat af Planstyrelsen i 1987 med forsøgsregistrering i Præstø, Suså og Fladså kommuner og fortsættelse i 1988 i Roskilde, Nakskov og Esbjerg kommuner. På baggrund af disse forsøg udvikledes det egentlige SAVE-system, der blev taget i brug i 1991 og efterfulgt af den første SAVE-vejledning fra 1992.

SAVE-systemet blev udviklet for at kortlægge bygninger og bymiljøer i en hel kommune ad gangen. Det vil sige en vurdering af alle enkeltbygninger opført før 1940 samt en registrering af bebyggede miljøer i byen og på landet, de såkaldte bebyggede strukturer. Formålet med SAVE-undersøgelserne var at danne grundlag for, at bevaringsværdierne kunne optages i lokalplaner og kommuneplaner. Og gennem atlasarbejdet, at skabe bred forståelse for kommunens byarkitektoniske kvaliteter hos borgere, foreninger, politikere og embedsfolk.

Hvad er kortlægning af kulturmiljøer?

Formålet med SAVE-kortlægning af de bebyggede strukturer/kulturmiljøer, er at etablere et grundlag for lokalplanlægning eller anden helhedsorienteret områdeplanlægning, der tager udgangspunkt i de eksisterende landskabelige, kulturhistoriske og arkitektoniske kvaliteter og i de enkelte bebyggelsesmiljøers karakter eller særpræg.

Begrebet "bebygget struktur" dækker over sammenhængende bebyggelser, der kan rumme en eller flere delstrukturer – fra købstæder, forstæder, landsbyer, stationsbyer, husmandsudstyknings-, stok- og rækkehusbebyggelser til herregårds- og industrianlæg og havneområder. Kortlægningen af de bebyggede strukturers kvaliteter sker efter en overordnet systematik, som er beskrevet i Kulturarvsstyrelsens vejledning for 'SAVE, Kortlægning og registrering af bymiljøers og bygningers bevaringsværdi'.

FREDENSBORG
KOMMUNE

Tjærelad og
tjæregryde

Reberbane

Kro

Gl. råstofgrav

Præstegård

Kirke

Redskabsskure

Havnekontor

Redskabsskure

0 0,2
km
Kortet er ikke målfast

IDENTIFIKATION Gl. Humlebæk og Gl. Humlebæk Havn

Signaturforklaring:

- Kig, sigtelinje
- Udsigt, vue
- Dominerende bygningsværk
- Rumdannende bygning
- Enkelstående træ
- Trærække, allé, grøn struktur
- Vej
- Torv, plads, byrum
- Bebyggelsesmønster

Kortet er ikke målfast © Fredensborg Kommune

Identifikation

Navn: Gl. Humlebæk og Gl. Humlebæk Havn

Tema: Kystkultur; Kongernes Nordsjælland

Periode: 1800-1900

Fortælling:

Gl. Humlebæk er noget så sjældent som et planlagt fiskerleje, opstået da det oprindelige fiskerleje måtte flyttes som følge af planerne om at anlægge en "Kaperhavn" til Øresunds forsvar ved Humlebækkens udløb. Havneprojektet blev aldrig gennemført i sin fulde udstrækning, men Kirkegårdssøen er i virkeligheden anlagt som havnens indre bassin. I løbet af 1800-tallet blev den lille bebyggelse udvidet med kirke og kro ved Ny Strandvej (nu Humlebæk Strandvej). På havnen er fortsat bevaret spor af fiskeriet.

Afgrænsning:

Området omfatter fiskerlejet med bebyggelse og strandarealer, havnen med bebyggelse samt kirkegården med kirkegårdssøen. Desuden er medtaget bebyggelsen vest for Ny Strandvej, som blandt andet omfatter præstegård og den nuværende Humlebæk Kro.

Bærende værdier og sårbarhed

Bærende værdier beskriver de grundlæggende strukturer, som skal bevares, for at områdets karakter og fortælling kan sikres.

De bærende værdier afspejler områdets tilblivelse og centrale funktioner og omfatter især fiskerlejets bebyggelse på Gl. Strandvej 1 og 3-46, de foranliggende strandarealer, Kirkegårdssøen og havneanlægget med bevarede spor af fiskerifunktioner, herunder fiskernes redskabsskure og havnehuset på den nordlige mole. Mindre betydende værdier, som afspejler den senere udvikling i området, er kirken, præstegården, den nuværende Gl. Humlebæk Kro og bebyggelsen vest for Ny Strandvej.

Sårbarhed:

Sårbarhed beskriver ændringer, som umiddelbart vil være sandsynlige i området, og som vil skade de bærende værdier.

Fiskerlejets bebyggelse og friarealer er omfattet af fredning og ikke umiddelbart truede. Fiskeriet på Humlebæk havn er begrænset til enkelte fritidsfiskere. Dermed er opretholdelsen af de til fiskeriet hørende funktioner og sporene af disse sårbare.

Bebyggelsen ved Ny Strandvej er primært sårbar overfor om- og tilbygninger, som ikke respekterer husenes stil.

Gl. Humlebæk fiskerleje set fra nord ved den sydlige indkørsel.

Sammenhæng mellem Kirkegårdssøen og havnen sløres især af bådværftets bebyggelse.

Muligheden for at opleve Kirkegårdssøen og Humlebæk Havn som en helhed er især begrænset af bebyggelsen, der rummer Humlebæk Bådværft. Yderligere bebyggelse på havnen mellem søen og havnebassinnet vil yderligere svække muligheden for at opleve den historiske sammenhæng i området.

Redskabsskure til fiskerne på ydermolen.

Natur/kulturgrundlag

Beskriver det grundlag, som kulturmiljøet er opstået i (for landsbyer o.lign. vil det være naturgrundlaget, mens det for eksempelvis forstadsområder o.lign. vil være den forudgående bebyggelsesmæssige kontekst).

Humlebæk ligger ved Humlebækkens udløb, hvor der fra gammel tid har været ophalingssted for både. Humlebækken skærer sig ned i morænebækken og den gamle kystskrænt. Dalen har dannet udgangspunkt for planerne for Kaperhavnen i starten af 1800-tallet. Syd for Humlebækkens udløb ligger kystskrænten tæt til kysten, mens den mod nord er trukket lidt længere tilbage bag en smal strandeng af hævet havbund fra stenalderhavet.

Syd for Humlebækken og oven for kystskrænten ligger et hævet plateau. Netop ved Humlebækken skifter jordbunden fra at være hovedsageligt lerholdig til at være mere sandet i den nordlige del. En udgravning vest for Gl. Strandvej tyder på, at der har været en lokal grusgrav på stedet. På Høje Målebordsblade er graven vist som en sø, mens den i dag er tørlagt.

Tjærelad i kanten af Babylone skov ved Ny Strandvej i den vestlige del af det afgrænsede kulturmiljø. Frem til midten af 1900-årene blev dette tjærelad brugt til behandling af fiskeredskaber. Her blev faste bundgarn, ruser og vod, som ikke behøvede stor smidighed, tjæret for at øge holdbarheden. Kilde: Naturstyrelsen, Miljøministeriet.

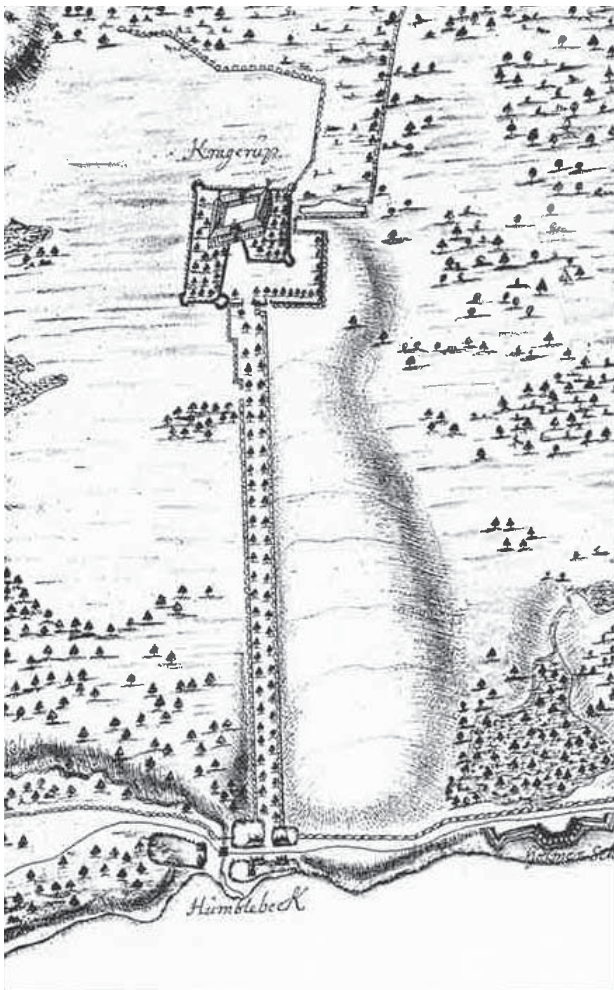

Reberbane i den nordligste del af det udpegede kulturmiljø ved Gl. Humlebæk Havn.

Udviklingshistorie

Beskriver i hovedtræk den udvikling, som har ledt frem til kulturmiljøets nuværende fremtræden, med fokus på de aspekter, som har betydning for den fysiske og strukturelle udvikling.

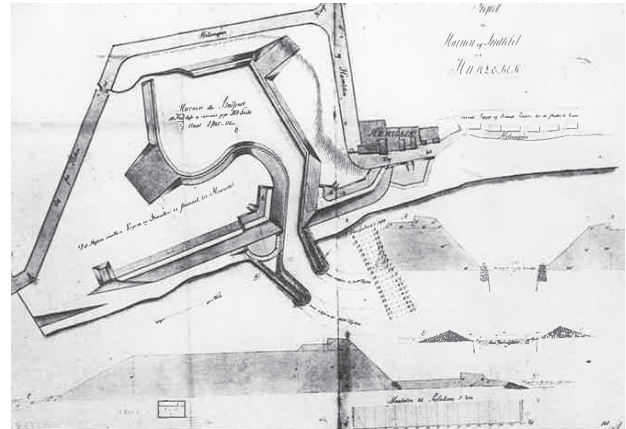
Fiskerlejet Humlebæk kan spores tilbage til 1500-tallet og i 1682 talte byen syv huse. Indbyggerne har næppe udelukkende været beskæftiget med fiskeri, men klaret sig som en blanding af husmænd og fiskere. En egentlig landsby var der heller ikke tale om – byen havde for eksempel ikke eget ejerlav men lå på Krogerups jorder.

Humlebæk i 1713. Kilde: Fredensborg-Humlebæk Kommuneatlas.

I forbindelse med Englandskrigen i 1807-1814 opstod behovet for en krigshavn til forsvaret af Øresund. Frederik VI overtog en del af Krogerups jorde ved Humlebækkens udløb, og lod Von der Recke udarbejde en plan for en Kaperhavn. Planen omfattede en yderhavn, og bag den, gravet ind i kysten, en inderhavn, hvor kaperskibe kunne ligge på lur efter fjenden. Nord og syd for Humlebækken var der allerede tidligere anlagt batterier. Strandvejen blev forlagt til sit nuværende forløb vest om havnen, hvor den ender i Krogerupvej.

Hovedparten af fiskerlejet lå på arealet, hvor havnen skulle anlægges, og husene blev derfor flyttet til den nuværende placering langs Gl. Strandvej. Kun enkelte bygninger på nordsiden af Humlebækken blev stående – blandt andet den tidligere smedje, som findes endnu. Den ny bebyggelse blev opført efter en stram plan, helt anderledes end det traditionelle fiskerlejes selvgroede struktur. Inderhavnen blev påbegyndt, men aldrig færdiggjort, og resultatet blev det, der i dag er Kirkegårdssøen.

Von de Reckes plan for Kaperhavnen fra 1810. Med mørk skravering har Von de Recke vist de huse, der kunne blive liggende. Kilde: Fredensborg-Humlebæk Kommuneatlas.

Det tidligere batteri på Gl Strandvej er senere blevet bebygget med ejendommene Gl. Strandvej 34-38 og Strandvejens forløb blev rettet ud.

På den sydligste del af det areal, der blev udlagt til havn, byggede Alexander Brun (søn til Constantin Brun på Krogerup) en ejendom opkaldt efter hustruen Louise – det nuværende Louisiana.

Allerede i 1700-tallet lå i Humlebæk en kongeligt privilegeret kro. I løbet af 1800-tallet blev kroen flyttet til en placering overfor Ny Strandvejs udløb i Krogerupvej. Med Ny Strandvejs forlængelse måtte hovedparten af bebyggelsen rives ned, men selve kroen findes endnu.

I 1868 opføres kirken og på den modsatte side af Ny Strandvej (i dag Humlebæk Strandvej) blev der bygget præstebolig og yderligere et par huse.

Præstegården i Humlebæk. Den lille bebyggelse vest for Humlebæk Strandvej runder byen fint af. Huset indgår i en fin sammenhængende kort række af historicistiske huse.

Rumlige og arkitektoniske hovedtræk

Trods den tætte historiske sammenhæng fremstår området med ret forskelligartet rumlig karakter. Bebyggelsen på Gl. Strandvej fremstår homogen og ren, de ensdannede dobbelthuse ligger skarpt på linje. Længst mod syd, hvor batteriet lå, ligger et par huse lidt skævt og senere svinger vejen ind i landet og op over kystskrænten. Enkelte huse bygget øst for vejen bryder den klare struktur, men giver samtidig liv til billedet. Husene er hvidkalkede og stråttækte og vinduerne oftest hvidmalede, men med mørke rammer. Til sammen giver det et usædvanlig homogent indtryk.

Bebyggelsen langs Gl. Strandvej ligger snorlige og med en ensartet (men ikke ens) detaljering.

I kontrast hertil er bebyggelsen på havnen yderst forskelligartet og meget af den har ikke store arkitektoniske kvaliteter. Mest bemærkelsesværdige er de gamle redskabsskure. Syd for havnen ligger en række klubhuse, som markerer sig med deres sortmalede træbeklædning og karakteristiske bebyggelsesstruktur. Centralt på havnen dominerer bådebyggeriets store haller, som dog ikke har nævneværdige arkitektoniske kvaliteter.

Redskabsskure

Klubhus og Louisianas bådhus syd for Humlebæk Havn.

Bag havnen rejser kystskrænten sig, markeret af bebyggelse på toppen. Åbningen ind til Kirkegårdssøen fremstår ikke markant. Bevæger man sig ind til søen opleves her en helt tredje rumlighed, med den dybt nedgravede sø omgivet på alle sider af stejle skrån timer. Gravsteder står som monumenter omkring på skrån timerne og Louisianas bebyggelse på toppen af skrån timerne øger oplevelsen af de høje skrån timer.

Kirkegårdssøen omgivet af skrån timer.